

Wprowadzenie

Natura (w) granica(ch) kultury stanowi dopełnienie i kontynuację rozważań poświęconych współzależności wzajemnych relacji między kulturą i naturą, płynności i przenikaniu się wyznaczanych przez te pojęcia rzeczywistości, etycznym niepokojom, jakie budzą zarówno próby ich rozgraniczenia, jak i przekroczenia podziałów między nimi, które podjęli autorzy tekstów w poprzednim zeszycie „Prac Kulturoznawczych” *Kultura (w) granica(ch) natury*. Warto podkreślić, że w językowej grze tytułami nie chodzi więc o zmianę perspektywy i powrót do klasycznego, biegunowego sposobu widzenia natury i kultury. *Natura (w) granica(ch) kultury* otwiera raczej nowe obszary, w których ujawnia się nieoczywistość pojęciowych rozróżnień, stawiając przed nami kolejne pytania. Wywodzą się one tym razem nie tylko z refleksji i jej uwarunkowań, ale przede wszystkim z rzeczywistości, która je przed współczesną humanistyką stawia. Nie jest to jedynie konfrontacja z tym, co nie-ludzkie/inne czy obce i co opiera się antropocentrycznym obrazom świata. Ludzkie wyobrażenia przyrody, doznania, emocje z nią związane współtworzą rzeczywistość, z którą przychodzi się zmierzyć jak z lustrzanym odbiciem, gdy chęć oswojenia, poznania czy fascynacji naturą pojawia się nie tyle w kategoriach samorealizacji, ile odpowiedzialności człowieka.

Naturę (w) granica(ch) kultury otwiera prezentacja zdjęć znakomitego czeskiego fotografa i dokumentalisty Jindřicha Streita z albumu *Chlévská lyrika (aneb zvířata nám odcházejí ze života)*, która obrazuje różne rodzaje bliskości i związków między ludźmi i zwierzętami w codzienności czeskiej wsi. Towarzyszy jej komentarz ujawniający filozoficzne korzenie oraz socjologiczne konsekwencje rozbicia harmonii świata i wykluczenia zeń zwierząt. Świat zwierząt, jego fascynującą różnorodność, której nie da się sprowadzić do funkcjonalności czy użyteczności, złożone relacje, jakie tworzy obcowanie człowieka z inną niż ludzka rzeczywistością, opisują autorzy pierwszej części tego numeru „Prac Kulturoznawczych” (*Zwierzę — granica kultury?*).

Teksty zamieszczone w części drugiej (*Ciało między naturą a kulturą*) podejmują wyzwanie, jakim jest dla człowieka jego własne ciało, fenomen o złożonej ontologii, wymagającej porzucenia binarnych pojęć, wskazania na współkonstituujące go kulturowy oraz cywilizacyjny, technologiczny wymiar istnienia. Autorzy przedstawiają modyfikacje, jakim naszą zmysłowość poddają dzisiejsze

biotechnologie, wykorzystywane także w bioarcie, w którym genetyczne transformacje ciał ludzi i zwierząt mają postać działania — eksperymentu artystycznego.

Swoistą kontynuacją tej problematyki są rozważania dotyczące percepcji muzyki i jej zmysłowego charakteru oraz symbolicznych przedstawień i wyobrażeń ciała i cielesności w sztukach plastycznych, muzyce i poezji oraz antropomorficzności i antropokosmiczności w sztuce (*Ciało — obraz — dźwięk*).

W tekstach składających się na końcową część *Natury (w) granica(ch) kultury* autorzy kierują uwagę na przestrzenie, w których doświadczenie przybiera formę transgresyjną, na kulturowe wyobrażenia przyrodniczych przestrzeni, ich historyczne przekształcenia i sposób, w jaki wpływają one na postrzeganie rzeczywistości (*Przyroda*). Przemiany sposobu widzenia i doświadczenia przyrody od sakralizacji po jej oswojenie i zawłaszczenie czynią bowiem wciąż aktualnym pytanie, czy we współczesnym świecie może być ona źródłem sensu i przestrzenią, w której człowiek doświadcza własnej tożsamości, mierzy się z tajemnicą istnienia. Prowadzą ku niej drogi lasu — „każda biegnie osobno, ale w tym samym lesie”, jak pisał Martin Heidegger. Wiedzie polna droga sfotografowana przez Krzysztofa Koniecznego, przyrodnika, którego zdjęcie, zamykając ten zeszyt „Prac Kulturoznawczych”, otwiera na różnorodność przestrzeni lektury.

Krzysztof Łukasiewicz
Izolda Topp